

Deset let po sprejetju deželnega zakona 26/2007. Doseženi rezultati, težave z izvajanjem predpisov in pomanjkljivosti sedanje zakonodajne ureditve

Zakonodajni okvir

V svojem prispevku bom obravnavala deželni zakon 26/2007 deset let po njegovem sprejetju, in sicer dosežene rezultate, težave z izvajanjem predpisov in morebitne pomanjkljivosti sedanje zakonodajne ureditve.

V ta namen je treba najprej preučiti zakonodajni okvir, v katerega se umešča omenjeni deželni zakon, zlasti v povezavi z dvema drugima državnima zakonoma (482/1999 in 38/2001), na katera se pogosto sklicuje.

Pri tem pa ne gre spregledati, da se dež. z. 26/2007 uvršča v širši okvir zakonskih in evropskih predpisov, ki so bili sprejeti še pred ustanovitvijo Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine (v nadaljevanju: A. D. FJK).

Kar zadeva vprašanja jezikovnih manjšin, lahko v grobem določimo **tri različne faze sprejemanja državne in deželne zakonodaje**.

Prva faza se časovno ujema s sprejetjem **Ustave Republike Italije** (ki je začela veljati leta 1948), zlasti 3. in 6. čl. njenih temeljnih načel, in pozneje z ustanovitvijo Dežele FJK (ustavni zakon 1/1963), ki v 3. čl. svojega **Statuta** priznava »enakost pravic in ravnanja vseh državljanov ne glede na jezikovno skupino, ki ji pripadajo, z varstvom njihovih etničnih in kulturnih značilnosti«. Ta prva faza pa na državni in deželni ravni ni privedla do sprejetja izvedbenih zakonov, kot so sicer napovedovala splošna načela, npr. 6. čl. Ustave, ki pravi, da »Republika varuje jezikovne manjšine z ustreznimi predpisi«; to se je uresničilo šele pet desetletij pozneje z zakonom 482/1999 in s področno deželno zakonodajo.

O drugi fazi lahko govorimo v povezavi z državno in deželno zakonodajo do začetka 90. let prejšnjega stoletja. Ključni preobrat v zaščitni zakonodaji za slovensko manjšino se je v Furlaniji - Julijski krajini zgodil s sprejetjem **z. 19/1991**. V okviru predpisov za obmejna območja (glede na posebni geopolitični položaj Furlanije - Julijske krajine kot čezmejnega območja Evropske ekonomske skupnosti) so bila namreč predvidena specifična finančna sredstva za obdobje 1991–1993 (1. odst. 14. čl.), namenjena podpiranju kulturnih in umetnostnih dejavnosti v korist slovenske manjšine v deželi FJK, s pripisom »v pričakovanju sprejetja systemskega zakona za varstvo manjšine«. V tem kontekstu naj omenimo še poseben prispevek v vrednosti 24 milijard lir za omenjeno triletno obdobje. A. D. FJK je te predpise prevzela z dež. z. **46/1991** in tako v eno besedilo vključila vse obstoječe deželne predpise, ki zadevajo delovanje slovenske manjšine na različnih področjih, ki so že bila predmet financiranja (mediji, kultura, prireditve, kulturne izmenjave, podpora vzgojno-izobraževalnim institucijam ter umetniške, zborovske in folklorne dejavnosti), kar je omogočilo oblikovanje specifične deželne zakonodaje. Ta finančna podpora, ki se je nadaljevala do leta 2000 – četudi v pričakovanju systemskega zaščitnega zakona –, je bila ključnega pomena za samo preživetje kulturnih, znanstvenih in vzgojno-izobraževalnih ustanov slovenske manjšine v FJK. Institucije, kot so Narodna in študijska knjižnica, Slovensko stalno gledališče, SLORI – Slovenski raziskovalni inštitut, Glasbena matica, Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel in Zavod za slovensko izobraževanje v Špetru, so namreč vezivno tkivo slovenske manjšine in

jih kot take omenja že dež. z. 46/1991, na podlagi katerega so bile omenjene organizacije upravičene do specifičnih finančnih sredstev. To so ustanove in institucije, ki vsaka na svojem področju delujejo za javno dobro. Zaradi potrebe po posvetovanju z organizacijami slovenske manjšine je bil s 1. odst. 8. čl. ustanovljen Posvetovalni odbor za kulturne in umetniške pobude slovenske manjšine, ki kljub poznejšim zakonodajnim spremembam zaseda še danes. Dež. z. 46/1991 je v enem besedilu zajel vse aktivnosti slovenske skupnosti, ki jih je financirala država prek Dežele FJK, a se vse administrativne pristojnosti, porazdeljene med različne direkcije in samostojne službe, ki se dodatno delijo na urade, do danes še niso združile v eno samo deželno službo. Še vedno namreč pogrešamo usklajevalni organ, ki bi omogočil usklajeno in poenoteno delovanje javne uprave.

Naslednji korak je bil sprejetje deželnega zakona, ki je obravnaval vse zgodovinske jezikovne manjšine v FJK; gre za **dež. z. 15/1996** Predpisi s področja varovanja in promocije furlanskega jezika in kulture ter vzpostavitve službe za regionalne in manjšinske jezike; **sprejet je bil pred zakonom 482/1999** in 38/2001. Prvič v zgodovini A. D. FJK je bila z deželnim zakonom vzpostavljena služba za izvajanje pristojnosti s področja deželnih jezikovnih skupnosti. V tej fazi se z obstoječim Posvetovalnim odborom, ki je bil uveden z dež. z. 46/1991, in Znanstveno opazovalnico za furlanski jezik in kulturo (O. L. F.), ki je bila vzpostavljena z dež. z. 15/1996 (kot že omenjeno, še pred sprejetjem državnih okvirnih zakonov), začne poudarjati in izpostavljati »deželna večjezičnost« in ne samo »dvojezičnost«, kar pomeni, da jezikovnih skupnosti niso več obravnavali ločeno in posamično kot dotlej.

S **tretjo fazo** se za jezikovne manjšine v širšem evropskem okviru začena novo zakonodajno obdobje, in sicer s sprejetjem dveh ključnih dokumentov Sveta Evrope: to sta **Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin** iz leta 1994 in **Evropska listina o manjšinskih jezikih**, ki je začela veljati leta 1998. Ta zgodovinski mejnik je bil postavljen pol stoletja po koncu druge svetovne vojne in je po vsej Evropi spodbudil sprejetje področnih državnih in deželnih zakonov. V Republiki Italiji se je to zgodilo z z. **482/1999** (okvirnim zakonom za varstvo zgodovinskih jezikovnih manjšin v Italiji) in nato z z. **38/2001** o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Tudi A. D. FJK je v zvezi s slovensko manjšino izpeljala vrsto sprememb, začevši s spremembo dež. z. 46/1991 pa vse do sprejetja **dež. z. 26/2007**.

Navedene ugotovitve niso le preprost zgodovinski pregled dogajanja – kot bo razvidno iz nadaljevanja, nekatera splošna načela v zvezi z varstvom slovenske jezikovne skupnosti še do danes niso bila v celoti uresničena, kar velja tudi za z. 38/2001. To dejstvo je bilo poudarjeno tudi na Prvi deželni konferenci o varstvu slovenske jezikovne manjšine (v nadaljevanju: prva deželna konferenca).

Metoda

Da bi ustrezno analizirali omenjeni deželni zakon, smo najprej temeljito preučili besedilo zakona in njegove poznejše spremembe.

Nato smo pregledali uradno spletno stran A. D. FJK in identificirali vse deželne službe, ki so v celoti ali delno pristojne za izvajanje navedenega zakona, ter opravili intervjuje z deželnimi vodstvenimi delavci in uslužbenci iz različnih direkcij in služb kot privilegiranimi poznavalci dogajanja, katerim gre posebna zahvala za izkazano razpoložljivost; z intervjuji smo pridobili odloke, ki so bili izdani skozi čas, ter si izmenjali mnenja o tem, kar je že bilo izvedeno in kar je še v načrtu.

Nazadnje smo se posvetovali z različnimi predstavniki slovenske skupnosti, in sicer tako v njihovi vlogi članov paritetnih in posvetovalnih odborov kakor tudi v vlogi zastopnikov slovensko govorečih državljanov, ki so nosilci varstvene regulacije.

Sicer pa v tem prispevku ne bomo obravnavali tematik, ki so predmet drugih poročil, kot so rezijanščina in slovenske jezikovne različice na Videmskem, in niti – razen v grobih obrisih – novoustanovljenega Centralnega urada za slovenski jezik ter Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine (v nadaljevanju: paritetni odbor), saj zadevata problematiko

zastopanosti in zastopanja slovenske manjšine.

Glede na razpoložljiv čas za predstavitev prispevka smo se vsebinsko omejili na pregled izvajanja zakonodaje, na splošne okvire in na nekatere posebne stroškovne postavke.

Učinkovitost in uspešnost delovanja

Ker se v prispevku posvečamo izvajanju dež. z. 26/2007 deset let po njegovem sprejetju, je treba najprej preučiti **učinkovitost** predpisov in strateškega nadzora nad učinki zakona ter **uspešnost** delovanja, nadzora nad upravljanjem in načinov izvajanja – skratka, preučiti je treba delovanje obstoječih organov in postopkov.

Z vprašanjem učinkovitosti in uspešnosti se namreč sooča zakonodajalec, ki piše in spreminja zakone ter izvajalci zakonov – to so svetniška telesa, upravitelji, vodje in funkcionarji, in tudi vsi, ki jih zakonodaja zadeva, torej državljani, v tem primeru pripadniki slovenske skupnosti v Furlaniji - Julijski krajini.

Pri tem ne gre pozabiti, da je najpomembnejši rezultat za javno upravo, torej tudi za A. D. FJK, dosežen družbeni učinek.

Strateški rezultati

Strateškega nadzora nad učinkovitostjo delovanja v glavnem ni mogoče izpeljati zaradi nekaterih osnovnih razlogov: prvič, natančne analize ni mogoče izdelati zaradi pomanjkanja specifičnih in letno posodobljenih **kazalnikov**, ki bi omogočili vrednotenje učinkov državnih prispevkov za slovensko skupnost. Na voljo imamo le kvantitativne in postopkovne podatke, ki se pogosto nanašajo le na tekoče proračunsko leto ali na zadnje triletje.

Današnja konferenca lahko pomeni priložnost za izvajanje strateškega nadzora, lahko pa ostane le občasen dogodek, ki poteka vsakih pet let, saj se glede na roke izvajanja zakonski in administrativni učinki večinoma prenesejo na naslednji mandat.

V A. D. FJK sta bili do danes izdelani dve **analizi** v zvezi s spremljanjem tovrstne učinkovitosti:

1. Raziskava z naslovom Stopnja zadovoljstva državljanov z zaščito in razvojem jezikovnih skupnosti v Furlaniji - Julijski krajini, ki jo je leta 2006 nekdanja Statistična služba Generalne direkcije Dežele FJK naročila Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu (SLORI) in Furlanskemu filološkemu društvu - Societât Filologjiche Furlane (SFF) in se je zaključila leta 2008 z objavo, za katero je poskrbela A. D. FJK. Namen raziskave, v okviru katere je bilo opravljenih 3000 intervjujev, je bil preveriti stopnjo poznavanja avtohtonih jezikovnih skupnosti ter državne in deželne zaščitne zakonodaje, ob tem pa še zadevne percepcije državljanov. Raziskava je bila mišljena tudi kot podlaga za oblikovanje specifičnih statističnih kazalnikov (ti do danes še niso bili izdelani), ki bi ob rednem spremljanju omogočili presojo učinkov zakonodaje (državne in deželne) na obravnavanem območju, na prebivalcih in predvsem na deželnih jezikovnih skupnostih, v tem primeru na slovenski skupnosti. Podatki iz te raziskave ne omogočajo nadaljnjih primerjav, saj se v naslednjih letih raziskave niso ponovile.

2. Raziskava, ki jo je leta 2010 paritetni odbor naročil Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu (SLORI) in ki se je končala leta 2011. Namen raziskave je bil preučitev stopnje varstva slovenske manjšine skladno z 8. čl. z. 38/2001 (raba slovenščine v javni upravi); v okviru raziskave so strokovnjaki pregledali delovanje Dežele FJK in državne uprave, sodne oblasti, pokrajin in občin. Raziskava je med drugim pokazala, da zasnova služb in število kadrov v okviru Dežele FJK nista ustrezala zahtevam za učinkovito izvajanje z. 38/2011 in dež. z. 26/2007.

Ti raziskavi, ki sta se zaključili leta 2008 oziroma 2011, sta bili predstavljeni na prvi deželni konferenci.

Dodatne informacije bi lahko črpali iz **Statističnega letopisa** Dežele FJK, v katerega je šele od leta 2006 vključen poseben razdelek o jezikovnih manjšinah, ki vsebuje nekaj podatkov zlasti v zvezi s

prisotnostjo slovenske, furlanske oziroma nemške skupnosti na obravnavanem območju. Razdelek ni bil razširjen ravno zaradi pomanjkanja kazalnikov, ki bi jih lahko spremljali skozi čas.

V **Letnem statističnem poročilu** Dežele FJK jezikovne skupnosti niso omenjene niti bežno; prav tako ni omenjena njihova prisotnost na deželnem območju. Pa vendar je FJK dežela s posebnim statutom tudi zaradi prisotnosti jezikovnih manjšin - ta vidik je aktualen predvsem zdaj, po več kot 50 letih od ustanovitve, ko so geopolitični vzroki že preseženi. Nadalje moramo upoštevati, da sta dve od treh jezikovnih skupnosti FJK - slovenska in furlanska, ki ju ščiti zakon 482/1999 -, prisotni izključno v deželi FJK (medtem ko je nemška skupnost prisotna tudi v drugih deželah alpskega loka)

Medtem ko je odsotnost statističnih kazalnikov in podatkov, ki niso le finančnega značaja, prvi vzrok za neizvedljivost nadzora nad učinkovitostjo in strateškega nadzora nad učinki predpisov, je drugi element, ki ga je treba poudariti, pomanjkanje usklajevalnega organa oziroma centralne ustanove, ki ne bi le usklajevala ukrepov, ampak tudi usmerjala izvajanje varstvenih predpisov in hkrati skrbela za strateški nadzor.

Stanje izvajanja

Pri pregledu postopka sprejetja obravnavanega deželnega zakona in njegovih naknadnih sprememb ter pri preučitvi njegove vsebine smo poskušali najprej opredeliti, četudi le v grobih obrisih, kateri predpisi še niso bili izvedeni oziroma so bili uresničeni le delno.

Najprej gre poudariti, da **12. čl. dež. z. 26/2007 (Slovenska imena, priimki in poimenovanja)**, ki zagotavlja, »da so imena in priimki državljanov, pripadnikov slovenske jezikovne manjšine, pravilno zapisani, pri čemer ta zahteva vključuje tudi rabo slovenskega črkopisa«, še ni bil izpeljan v celoti. To je tudi vzrok za navajanje evropskih smernic, ustavnih določil in dveh italijanskih okvirnih zakonov (zakona 482/1999 in 38/2001) o varstvu jezikovnih skupnosti v prvem delu tega prispevka, čeprav poimenovanje ni vedno dosledno (jezikovne manjšine, zgodovinske manjšine, jezikovne skupnosti ...). Pri tem je treba poudariti tudi, da spada nespoštovanje predpisov in evropskih smernic v zvezi z zapisom imen in priimkov državljanov v okvir brisanja identitete, ki se je na tem območju začelo že v Kraljevini Italiji za časa fašističnega režima za vse obstoječe jezikovne skupnosti (slovensko, hrvaško, nemško, furlansko in za vse ostale državljane z »neitalijanskimi« imeni in priimki), in sicer najprej s prepovedjo uporabe jezika, nato pa še s sprejetjem posebnih predpisov za poitalijančenje imen in priimkov, se pravi za spremembo njihovega zapisa, kar enako prizadene identiteto. Dokazano je, da je ta zgodovinski proces trajal skozi vse 20. stoletje do danes. Sergio Salvi je ta pojav označil z definicijo »prerezani jeziki«, danes pa je ta proces tudi v najnovejših publikacijah označen za »državni pobjoj imen« oziroma za »identitetni genocid«. Pri tem ne gre le za individualne pravice, temveč tudi za kolektivne pravice neke skupnosti. Čeprav je bila težava z dvojezičnimi (tudi elektronskimi) **osebnimi izkaznicami**, kar zadeva zapis strešic, odpravljena v zadnjem desetletju, pa še vedno ostajajo birokratske ovire pri **vozniških dovoljenjih** in pri zapisu imen in priimkov v **potnih listih**. Strešic ne uporabljajo niti na spletni strani A. D. FJK pri navajanju imen in priimkov slovenskih uslužbencev. Ena od osnovnih človekovih pravic, ki jo priznavajo tudi Združeni narodi in vsi evropski dokumenti ter italijanski okvirni zakoni, do danes torej še ni bila izpolnjena. Paritetni odbor se v okviru **institucionalnega omizja z italijansko vlado** trudi, da bi bila ta hudo pomanjkljivost odpravljena, očitno pa še obstajajo težave z računalniškimi sistemi, ki ne komunicirajo med sabo, čeprav je bil okvirni zakon sprejet že leta 1999 (11. čl. z. 482/99), sistemski zakon za varstvo slovenske manjšine pa leta 2001 (7. čl. z. 38/2001). Ob tem ne gre pozabiti, da je Italija ena od držav članic Evropske unije in da so to težavo drugje že uspešno odpravili.

V zvezi s **4. členom**, ki predvideva »sodelovanje med deželnimi jezikovnimi skupnostmi«,

ugotavljamo, da prizadevanje A. D. FJK na tem področju ni dovolj prepoznavno. Na tem področju so veliko bolj aktivna združenja in ustanove posameznih skupnosti tako na deželni ravni kakor tudi v okviru sodelovanja pri projektih Interreg Slovenija - Italija, kot sta npr. projekta JEZIK-LINGUA in EDUKA, v katera so se vključili institucionalni partnerji iz Furlanije - Julijske krajine in Slovenije.

V tem prispevku sicer ne moremo izčrpno obravnavati tega vprašanja, kljub temu pa je treba poudariti, da je bila potreba po spremembi **10. čl.** deželnega zakona, ki predvideva sklic deželne konference vsakih pet let pred iztekom zakonodajnega mandata, poudarjena že v okviru poročil in razprave na prvi deželni konferenci. Sklic konference ob koncu mandata s programskega in praktičnega vidika ni učinkovit.

2. odst. 11. čl. predvideva, da deželna uprava zagotovi prisotnost uslužbencev z znanjem slovenskega jezika. Toda deset let po sprejetju zakona še ni bil objavljen niti en razpis za zaposlitev osebja z znanjem slovenskega jezika za nedoločen čas, kar ne bi zagotovilo zgolj spoštovanja specifičnega odstavka in člena, ampak tudi administrativno izvajanje zakona. To vprašanje bomo podrobneje obravnavali v poglavju o človeških virih.

Nazadnje gre poudariti, da je **21. čl.** v deželnem proračunu predvidel uvedbo »Deželnega sklada za slovensko jezikovno manjšino«; že na prvi deželni konferenci je bilo ugotovljeno, da so bila ta sredstva do takrat razpisana le dvakrat. Do danes, pet let po prvi konferenci in v času priprave tega prispevka, deželna uprava ni sprejela dodatnih finančnih ukrepov, kar ne potrjuje le omejenega izvajanja določil, ampak tudi nedosledno in nenačrtno ravnanje.

Organigram in službe

Iz opravljene analize je razvidno, da uspešnost delovanja ključno vpliva na izvajanje deželnega zakona – to seveda nesporno vpliva tudi na učinkovitost.

Že samo dejstvo, da smo se morali za pripravo tega poročila pogovarjati z vodji in funkcionarji različnih direktij in služb, čeprav je zakon en sam, odpira vrsto vprašanj. Svojo analizo smo zato omejili predvsem na **institucionalno zasnovo** in na nenavadne zapreke, na katere naleti osrednja služba, ki je prejemnica večine državnih finančnih sredstev za izvajanje varstva jezikovne manjšine in je pristojna za finančno upravljanje vseh avtohtonih jezikovnih skupnosti Furlanije - Julijske krajine: slovensko, furlansko in nemško.

Kot rečeno, je bila leta 1996, v času **7. deželnega zakonodajnega mandata** (1993/1998) in v skladu z dež. z. 15/1996, ustanovljena **Služba za deželne in manjšinske jezike** v okviru Direkcije za šolstvo in kulturo. V navedbah njenih pristojnosti je zapisano, da »skrbi za načrtovanje, usklajevanje, izvajanje in preverjanje ukrepov za varstvo in vrednotenje deželnih in manjšinskih jezikov«. S tem se je začela združitev dela pristojnosti, ki so jih do tistega trenutka izvajale različne direktije in avtonomne službe.

Na začetku leta 2003, ob koncu **8. deželnega mandata**, se je omenjena Služba, ki se je medtem okrepila z določenim številom zaposlenih ter znatno razširila svoje cilje in programe tako z vidika pristojnosti na področju slovenske, furlanske in nemško govoreče skupnosti, po odloku predsednika deželnega odbora št. 266 z dne 3. februarja 2003 preimenovala v **Avtonomno službo za jezikovne identitete** ali S.A.I.L., ki je z vidika administrativne avtonomije hierarhično in funkcionalno sovpadala z direktijo. V okviru te službe je obstajal neposreden odnos s pristojnim odbornikom, kot je veljalo npr. za tedanjo Službo za rekreacijske in športne dejavnosti. Avtonomna služba je prevzela splošne pristojnosti s področja usklajevanja upravnih funkcij na ravni jezikovnih skupnosti in s področja administrativne podpore ter svetovanja za vso javno upravo Furlanije - Julijske krajine.

V okviru deželne organizacijske zasnove se je ta služba ohranila samo prvih šest mesecev leta 2003, saj so z začetkom **9. deželnega mandata** (2003/2008) ter z reorganizacijo služb in uradov

ukinili avtonomne službe, njihove pristojnosti s področja jezikovnih skupnosti pa prenesli na Glavno direkcijo, ki se je le za kratek čas preimenovala v Glavno direkcijo za jezikovne skupnosti in migrante, šolstvo, kulturo, šport ter politike miru in solidarnosti. Leta 2004 so jo namreč znova preimenovali v Glavno direkcijo za šolstvo, kulturo, šport in mir in tako odstranili sklicevanje na jezikovne skupnosti, kar je značilno tudi za vse naslednje zakonodajne mandate. Tudi poimenovanje službe, pristojne za jezikovne skupnosti, se je dokončno spremenilo: od leta 2004 uradno ne obstaja več kot služba, ki jo predvideva dež. z. 15/1996 in ki naj bi se ukvarjala le s področjem manjšin, ampak opravlja tudi druge naloge in pristojnosti.

V času 9. deželnega zakonodajnega mandata so jo namreč preimenovali v **Službo za jezikovne identitete in deželne rojake po svetu** s sedežem v Vidmu, v Trstu pa ustanovili urad, ki je bil hierarhično podrejen navedeni službi in ki se je ukvarjal z izvajanjem ukrepov za slovensko jezikovno manjšino.

V okviru **10. deželnega zakonodajnega mandata** se je služba znova preimenovala v **Službo za jezikovne in kulturne identitete ter za deželne rojake po svetu** – prav tako se je preimenovala tudi direkcija, ki je postala Glavna direkcija za šolstvo, izobraževanje in kulturo –, ohranil pa se je urad, hierarhično podrejen službi in pristojen za izvajanje ukrepov za slovensko jezikovno manjšino.

Poimenovanje so vnovič spremenili med 10. deželnim mandatom in prvič od leta 1996 je služba, ki je pristojna za varstvo deželnih jezikovnih skupnosti (slovenske, furlanske in nemško govoreče), v prvem delu svojega poimenovanja ostala brez sklicevanja na avtohtone jezikovne skupnosti ter postala **Služba za deželne rojake po svetu in manjšinske jezike**, kot je bilo že poudarjeno na prvi deželni konferenci. Služba je ohranila svoj sedež v Vidmu, urad za izvajanje ukrepov za slovensko jezikovno skupnost pa so ukinili.

6

V sedanjem **11. zakonodajnem mandatu** so direkcijo, ki je pristojna za varovanje jezikovnih skupnosti, preimenovali v Glavno direkcijo za kulturo, šport in solidarnost, spet brez navedbe jezikovnih skupnosti. Službo, ki je sprva ohranila svoje prejšnje poimenovanje Služba za deželne rojake po svetu in manjšinske jezike in je imela sedež v Vidmu, pri čemer je bil poudarek vedno na rojakih v tujini, so leta 2015 preimenovali v **Službo za prostovoljno delo in jezikovne manjšine**, sedež pa prenesli v Trst.

Nesporno je, da je v okviru zadnjih treh zakonodajnih mandatov potekalo imensko in hierarhično nazadovanje osrednjega organa, pristojnega za varstvo jezikovnih manjšin v okviru deželne uprave: to je očitno predvsem v primerjavi s službo, vzpostavljeno leta 1996. Naj poudarimo, da je bila ta služba ustanovljena z deželnim zakonom pet let pred sprejetjem državnega zakona o varstvu zgodovinskih jezikovnih manjšin, tj. z. 482/1999, in pred sprejetjem z. 38/2001 o varstvu slovenske jezikovne manjšine. Težko si razlagamo vzroke za tako okrnitev in marginalizacijo v okviru deželnega organigrama osrednje službe, ki je prvenstveno namenjena varstvu vseh jezikovnih skupnosti, kakor tudi težko razumemo razloge, zaradi katerih so tej službi dodelili pristojnosti, ki nikakor niso povezane z zakonom 482/1999 in 38/2001 – najprej deželne rojake po svetu in nato prostovoljno delo.

Zaradi boljšega razumevanja zasnove deželnih služb in uradov bomo na kratko predstavili **sedanjo organizacijo Dežele FJK**.

Tab.1:	Avtonomna dežela FJK – službe in uradi	
	(hierarhična razporeditev)	Skupno število
a	glavne direkcije (glavni direktor in morebitni namestniki glavnega direktorja)	9
b	področni direktorati (področni direktorji)	15
c	službe (direktorji služb)	72
d	vodje resorjev	<i>ni podatka</i>
e	uradi, podrejeni službam (koordinatorji)	<i>ni podatka</i>

Če izhajamo iz potrebe po vzpostavitvi **usklajevalnega organa**, ki naj skrbi za odpravljanje značilne razdrobljenosti med direkcijami in službami in zagotavljanje usklajevanja ukrepov ter izvajanja strateške vizije, je treba preučiti in upoštevati tudi sedanjo zasnovo Predsedstva Dežele FJK, tj. osrednjega organa deželne uprave, od katerega so odvisni Generalna direkcija, Generalni sekretariat, Deželno pravobranilstvo in Civilna zaščita.

Tab.2:	Predsedstvo Dežele		
1	<i>Kabinet predsednika dežele</i>		
		področja	službe
2	GENERALNA DIREKCIJA	2	5
3	GENERALNI SEKRETARIAT		3
4	DEŽELNO PRAVOBRANILSTVO (odvetnik in vodje)		4
5	CIVILNA ZAŠČITA		3
6	Tiskovni urad		1
7	Služba za mednarodne odnose in strateško infrastrukturo		1
8	Služba za usklajevanje gorskih politik		1
	<i>Skupaj Predsedstvo</i>	2	18
	<i>Skupaj glavne direkcije</i>	15	72
	<i>Skupaj A. D. FJK</i>	17	90

V sedanjem organigramu predsedstva delujejo tudi trije organi, ki so sicer označeni kot službe ali uradi (Tiskovni urad, Služba za mednarodne odnose in strateško infrastrukturo, Služba za usklajevanje gorskih politik), vendar so z upravnega vidika avtonomni, podobno kot včasih Avtonomna služba za jezikovne skupnosti (S.A.I.L.).

Če seštejemo vrednosti iz zgornjih tabel 1 in 2 (ki upoštevajo tako organe v okviru Predsedstva Dežele FJK kakor tudi devet glavnih direkcij), ugotovimo, da je **v deželnem organigramu kar 90 služb**, od katerih niti ena ni pristojna izključno za manjšinske jezike FJK. Edina služba, ki na drugem mestu svojega imena navaja manjšinske jezike, deli svoje pristojnosti in cilje s področjem prostovoljnega dela, kar je očitno tudi glavna naloga te službe, o čemer priča že elektronski naslov: volontariato@regione.fvg.it.

Poleg tega je omenjena služba pristojna hkrati za slovensko, furlansko in nemško govorečo skupnost ter za beneška narečja: lahko torej sklenemo, da je varstvu slovenske skupnosti po z. 38/2001 v okviru deželne organizacijske zasnove namenjen **le del polovice ene od skupno 90 obstoječih služb**.

Posledično ni predviden noben hierarhično nadrejen organ – direkcija, področni direktorat ali vodja resorja – za manjšinske jezike. Tudi za funkcijo direktorja službe ugotavljamo, da je poudarek spet na drugi pristojnosti, tj. na deželnih rojaki po svetu oz. na prostovoljnem delu. Hierarhično najvišja funkcija za jezikovne manjšine v okviru deželne organizacije pa trenutno ni vodja službe, ampak t. i. organizacijska enota (P.O.). Za jezikovne skupnosti sta posebej imenovana dva vodja resorja. Prvi je pristojen za usklajevanje aktivnosti na področju manjšinskih jezikov, kar pa ne zadeva le manjšinskih jezikov – slovenščine, furlanščine in nemščine (kot predvidevata zakona 482/1999 in 38/2001) – ter koordinacije sekretariata Posvetovalne komisije za slovensko manjšino v skladu z 8. členom 26/2007. Kader je namreč pristojen tudi za izvajanje ukrepov na področju valorizacije narečij beneškega izvora. Drugi vodja resorja izvaja naloge s področja »upravljanja in usklajevanja aktivnosti v zvezi z rabo slovenskega jezika v javni upravi«: sem spada vodenje Centralnega urada za slovenski jezik, ki je bil pravkar ustanovljen na podlagi alineje c 41. odst. 4. čl. dež. z. 34/2015, čeprav je njegovo delovanje še v povojih – ta tema bo obravnavana v okviru drugega prispevka današnje deželne konference.

Čeprav je Služba za prostovoljno delo in manjšinske jezike najprej pristojna za upravljanje in dodeljevanje prispevkov, ne gre spregledati, da so tudi druge direkcije in službe odgovorne za izvajanje postopkov in financiranja, ki zadevajo slovensko skupnost, njene institucije in ustanove, in to ne zgolj iz naslova zakonov 482/1999 in 38/2001, temveč tudi zaradi specifičnih področnih deželnih predpisov, ki veljajo na primer za področji šolstva in izobraževalnega svetovanja. Gre predvsem za Predsedstvo, Generalno direkcijo (Službo za javne funkcije, Službo za programiranje, strateško načrtovanje, nadzor nad upravljanjem in statistiko, Službo za informacijske sisteme in e-upravo), Generalni sekretariat (Sekretariat paritetnega odbora), Tiskovni urad, Glavno direkcijo za finance, premoženje, koordinacijo in programiranje ekonomske in evropske politike (Službo za nepremičninsko premoženje), Direkcijo za kulturo, šport in solidarnost (Službo za kulturne dejavnosti, Službo za kulturno dediščino, športne objekte in pravne zadeve), Direkcijo za delo, izobraževanje, šolstvo, enake možnosti, mladinsko politiko, raziskave in univerzo (Službo za šolstvo in mladinsko politiko, Službo za visoko šolstvo in raziskave).

Človeški viri

Ogledali smo si organigram A. D. FJK; ko govorimo o deželnih direkcijah in službah, ki so pristojne za izvajanje predmetnega deželnega zakona, ne moremo mimo **kadrov, ki so zaposleni v posameznih službah**.

Uvodoma gre povedati, da brez sistematizacije delovnih mest težko dobimo jasno sliko o kvalitativni in kvantitativni ravni zaposlenih, ki jih je treba formalno dodeliti posamezni službi, toda že omenjeni **2. odst. 11. čl.** deželnega zakona navaja, da »... deželna uprava zagotovi v uradih deželnega sveta in v svojih uradih ter uradih njej podrejenih ustanov prisotnost osebja z znanjem slovenskega jezika«.

Iz analize kadrovske zasedbe v okviru navedene Službe pa je razvidno (kot je bilo sicer že poudarjeno na prvi deželni konferenci), da so uslužbenci zaposleni le na podlagi »začasnih« ali »zunanjih« pogodb za določen čas oziroma da se te pogodbe v glavnem iztekajo, saj od časa formalne ustanovitve Službe za regionalne in manjšinske jezike leta 1996 do danes ni bilo objavljenih razpisov za stalno zaposlitev osebja z znanjem slovenskega jezika za potrebe omenjene službe. Očitno pa je, da bi morali od vsega začetka zaposliti uslužbenca, ki bi znali poslovati s številnimi dokumenti deželne uprave tudi v slovenščini (in furlanščini, čeprav so bili v tem primeru Službi od njene ustanovitve dodeljeni stalno zaposleni deželni uslužbenci). To velja tudi za nemščino, za katero prav tako ni predvideno osebje s specifičnim znanjem (niti za prevode, ki se oddajajo zunanjim izvajalcem).

V vseh teh letih – od sprejetja in uveljavitve z. 38/2001 in dež. z. 26/2007 – število strokovnih kadrov, namenjenih izvajanju deželnih pristojnosti s tega področja, ni ustrezno.

V okviru 7. deželnega mandata so novoustanovljeni Službi za regionalne in manjšinske jezike dodelili dva zaposlena iz tržaških lokalnih uprav (Občina Dolina - San Dorligo della Valle), v katerih je od konca druge svetovne vojne na podlagi mednarodnih sporazumov predvidena prisotnost redno zaposlenih uslužbencev z znanjem slovenskega jezika, toda ta uslužbenca sta se ali se bosta kmalu upokojila. Do danes v okviru te službe še niso zaposlili uslužbencev z znanjem slovenskega jezika, ki bi bili izbrani na ustreznem razpisu za ta jezik. Deželna uprava je preprosto premestila že obstoječe uslužbenca z osebnim ali predhodnim znanjem slovenščine oziroma zaposlila kadre, ki so se prijaviili na deželne razpise za začasno zaposlitev, v katerih je bilo predvideno tudi preverjanje znanja »tujega jezika«, med drugim »slovenščine«; na razpisih se namreč slovenščina še vedno obravnava kot »tuji jezik«.

Že od prvega zakonodajnega mandata je edini strokovni kader z znanjem slovenščine pri A. D. FJK **novinar, ki je zaposlen v Tiskovnem uradu**. Poudariti gre, da je bila prisotnost novinarja že predvidena pri sistematizaciji delovnih mest A. D. FJK, zato je to vlogo prevzel redno zaposleni uslužbenec, poleg tega je tudi v okviru deželnega sveta deloval novinar z znanjem slovenskega jezika. V navedbah pristojnosti Tiskovnega urada je bilo od samega začetka zapisano, »... da skrbi za prevajalske storitve,

pri čemer upošteva tudi potrebe po informiranju pripadnikov slovenske manjšine ...«. Od 9. deželnega mandata, tj. po uveljavitvi z. 38/2001, pa vse do danes ta naloga v opisu delovnega mesta ni več omenjena. V Tiskovnem uradu Predsedstva deželnega odbora so trenutno za nedoločen čas zaposleni novinarji z znanjem tako italijanskega kot furlanskega jezika, medtem ko se bo edina pogodba o zaposlitvi na podlagi javnega razpisa za novinarja z znanjem slovenskega jezika, sklenjena za določen čas, in sicer za dve leti, v kratkem iztekla.

Če analiziramo, kaj se je v zadnjih treh letih dogajalo pri zaposlovanju osebja z znanjem slovenskega jezika v okviru Službe za javne funkcije, ki spada v Generalno direkcijo, bomo ugotovili, da sta bila izpeljana v glavnem dva postopka: prvi za zaposlitev zgoraj omenjenega novinarja za določen čas in drugi (leta 2017) z objavo javnega razpisa za zaposlitev treh strokovnih sodelavcev, prav tako za določen čas, za prevajalske in storitve tolmačenja v »tujem« jeziku, ki bodo dodeljeni Centralnemu uradu za slovenski jezik – ta postopek še ni izpeljan do konca.

Poudariti gre, da bi morala javna uprava zaposlovati kadre s pogodbami za nedoločen čas in jih nato ustrezno usposobiti za področja, ki niso le »kratkoročna« ali »začasna«, marveč predstavljajo enega od ključnih elementov specifičnosti A. D. FJK. Vztrajanje pri zaposlitvah za določen čas – ne glede na sedanje omejitve s področja zaposlovanja v javnem sektorju – spodbuja prekarnost, hkrati pa pomeni naložbo v kadre ter izgubo njihovega potenciala po sicer daljšem poklicnem usposabljanju zaradi izteka pogodbe o zaposlitvi. Gre torej za izgubo tako z vidika človeških virov kakor tudi z vidika izobraževalnih naložb. Očitno pa je, da bi lahko v svoje kadre vlagali bolje in drugače, če upoštevamo, da je **Služba za javne funkcije** v sestavi Generalne direkcije leta 2017 objavila javni razpis za zaposlitev dveh uslužbencev v Zemljiškoknjižnem uradu s pogodbo za nedoločen čas in s polnim delovnim urnikom na podlagi pridobljene izobrazbe in znanja. Ker je bila slovenščina eden od »tujih« jezikov, ki jih je kandidat lahko izbral za ustni del preizkusa, so zaposlili kandidata, ki je izpolnjeval navedene pogoje.

Lahko torej sklenemo, da trenutno niso predvideni razpisi za zaposlitev osebja z znanjem slovenskega jezika za nedoločen čas, kot to predvideva 2. odst. 1. čl. dež. z. 26/2007, čeprav se na ravni deželne uprave kaže očitno pomanjkanje ustreznih kadrov, ki bi jih šlo dodeliti Službi za prostovoljno delo in manjšinske jezike.

Upravljanje financiranja

Za učinkovito izvajanje deželnega zakona so ključnega pomena upravljanje denarnih sredstev, dodeljenih A. D. FJK na podlagi z. 38/2001, merila in postopki za pripravo pravilnikov in programov porazdelitve sredstev ter sprejetje posameznih odlokov za njihovo dodelitev in izplačilo.

Uvodoma opozarjamo, da je sama italijanska država od leta 1991 (najprej z z. 19/1991, nato pa z z. 38/2001) predvidela specifična finančna sredstva za slovensko skupnost v FJK, da bi izpolnila, kot pogosto navajamo, poslanstvo, ki ga izrecno predvidevata 6. čl. italijanske ustave in 3. čl. statuta A. D. FJK. Ta financiranja se prenašajo na A. D. FJK zlasti za potrebe izvajanja predpisov iz členov **3., 8., 16. in 21. dež. z. 26/2007**, pri čemer je deželna uprava dolžna določiti, vzpostaviti in zagotoviti ustrezne službe in kadre za varstvo in ovrednotenje identitete, jezika in kulture slovenske manjšine.

Izvajanje javnih nalog na ravni usklajevanja med **državo oziroma A. D. FJK in slovenskimi društvi ter ustanovami**, ki so upravičeni do varstvenih predpisov, bo, kot smo že poudarili, težko privedlo do pozitivnih rezultatov, če bo na ravni glavne organizacijske strukture, ki jo predvideva deželni organigram, in politike zaposlovanja še naprej značilno neizpolnjevanje načela ustreznosti.

Če upoštevamo izvajanje obravnavanega deželnega zakona, pa se pojavljajo tudi nove težave: zakoni in zlasti finančni predpisi se nenehno spreminjajo tudi v okviru istega proračunskega leta; spreminjajo se postavke, ki so bile predhodno dodeljene upravičenim subjektom; dokončna

opredelitev višine prispevkov se prenaša na novo proračunsko leto s členitvijo ukrepov. Zaradi vsega tega je izvajanje zakona nujno neučinkovito. Govorimo o glavnem finančnem zakonu, t.i. »zakonu o stabilnosti«, ki opredeljuje proračunske postavke za naslednje leto. Sredi poslovnega leta pa se sprejemajo še rebalans proračuna, ki lahko spreminja in spremeni proračunske postavke, pa tudi zakonske predpise, ter dopolnitve ob koncu proračunskega leta (zakon »bis« o rebalansu proračuna), kar seveda predpostavlja **neizbežno podaljševanje rokov za izvajanje predpisov**, z novimi pravilniki, postopki in odloki. Vse to ima seveda negativne posledice za upravičence do državnih prispevkov. Rezultat tega pa ni samo administrativna preobremenitev tistih, ki predpise izvajajo, temveč tudi ustanov in društev slovenske skupnosti, ki ne morejo računati na jasno opredeljene letne finančne prispevke in niti na natančne roke za njihovo dodelitev in izplačilo. Manjka torej vsakršno zagotovilo o višini prispevkov in o rokih za izplačilo sredstev. Na to smo opozarjali že na prvi deželni konferenci, še posebej v zvezi s financiranjem javne uprave skladno z 8. čl. z. 38/2001.

Primer te metode je razviden iz formulacije **7. čl. dež. z. 25/2016** (zakon o stabilnosti), ki se izvaja skladno z odlokom predsednika deželnega odbora **1113 z dne 16. 6. 2017** za tekoče proračunsko leto. Z njim so upravam in društvom dodelili sredstva na podlagi 16. čl. z. 38/2001 in 18. čl. dež. z. 26/2007. Omenjeni odlok 1113 predvideva, da se 15 ustanovam, kar obsega približno 60 % skupne višine prispevkov iz naslova omenjenega odloka, izplača najprej 80 % sredstev glede na vrednost lanskih prispevkov, o preostalih 20 % pa naj bi odločala posebna komisija, ki bo v okviru treh kategorij ustanov iz 16. čl. dež. z. 26/2007 (to so kategorije 4, 5 in 6) oblikovala lestvico in določila končno višino prispevka. Postavlja se vprašanje, zakaj se je uprava odločila za dvojni postopek pri dodelitvi sredstev za ustanove in institucije, ki so ključne za preživetje slovenske skupnosti. To namreč predpostavlja dvojno izdajanje odlokov in dodatno obremenitev deželnih uradov ob enakem številu zaposlenih, daljši čas za obravnavo vlog in izplačevanje sredstev; na zadnje pa povzroča težave 15 temeljnim ustanovam slovenske skupnosti pri izvajanju njihovih programov. V času priprave tega poročila so potrjene te napovedi: odlok predsednika deželnega odbora, izdan junija leta 2017 – prvo izplačilo v vrednosti 80 % prispevka, izvršeno na začetku avgusta. Trenutno kaže, da se bo postopek s komisijo, ki jo je treba še imenovati, prenesel na proračunsko leto 2018, kar pomeni, da bo za preostalih 20 % prispevkov treba počakati na izpeljavo postopkov.

Iz teh ugotovitev lahko sklepamo, da postopkovnih težav in ovir ne gre nujno pripisati **birokraciji**, kot se to običajno dogaja. Birokratski ustroj javne uprave in torej tudi A. D. FJK, ter zlasti njeni zaposleni, ne odločajo o finančnih izplačilih in niti o postopkih, s katerimi se ustanovam in društvom izplačujejo prispevki, predvideni po zakonu. Odločitve se namreč sprejemajo pri **uvajanju predpisov**.

Pri tem poudarjam, da so deželni zakoni v glavnem napisani zelo zapleteno, kot je sicer značilno za italijansko državno in tudi deželno zakonodajo: zakoni se večinoma sklicujejo na predhodna določila ali tudi samo na del prejšnjih določil (na odstavke in alineje), pri čemer se ne upoštevajo navodila zakonodajnega osnutka.

Na državni in deželni ravni se je uveljavila praksa, da se okvirni zakoni in enotna besedila ne pišejo več: to je bilo med drugim že poudarjeno na prvi deželni konferenci v primeru **6. čl. z. 38/2001**, po katerem bi morala vlada v 120 dneh od uveljavitve z. 38/2001 izdati »zakonski odlok, ki bi vseboval enotno besedilo zakonskih predpisov v zvezi s slovensko manjšino v FJK ...«; o tem, po dobrih petnajstih letih, ni ne duha ne sluha.

Programi in projekti

Čeprav smo se do sedaj sicer le bežno dotaknili težav, povezanih z izvajanjem deželnega zakona, in delno preučili dosedanje dogajanje, se bomo v nadaljevanju osredotočili na tekoče programe in projekte, pri čemer bomo posebej opozorili na področja, ki niso bila predmet razprave na prvi deželni

konferenci.

Že v času prve deželne konference so bila izražena velika pričakovanja v zvezi z **Vladnim institucionalnim omizjem za slovensko manjšino**, pri katerem je glavni sogovornik italijanska vlada in ki so ga vzpostavili v Rimu leta 2012. Na to omizje, ki se je še naprej precej redno sestajalo, lahko nedvomno prenesemo vprašanja, o katerih je govor v tem poročilu.

Glede na dogajanje v zvezi z dež. z. 26/2007 je glavna novost po prvi deželni konferenci sprememba zakona, ki jo je uvedla alineja c 41. odst. 4. čl. dež. z. 34/2015 (zakon o stabilnosti) in je bila pozneje pretvorjena v čl. 19. **bis** obravnavanega deželnega zakona z ustanovitvijo **Centralnega urada za slovenski jezik** za spodbujanje rabe slovenščine v javni upravi. Tudi pričakovanja v zvezi s tem uradom so velika, čeprav v času priprave tega prispevka postopek za njegovo vzpostavitev še traja: tematiko bo podrobneje razčlenilo temu namenjen referat. V zvezi z omenjenim Centralnim uradom je v triletnem programu 2018–2020 (triletni program 2018–2020 o slovenskem jeziku) v okviru Službe za informacijske sisteme in e-upravo v okviru Generalne direkcije predvidena vzpostavitev informacijske mreže med različnimi jezikovnimi uradi, ki delujejo na deželni ravni. Cilj je vzpostavitev in uveljavitev informacijske mreže, ki naj bi jo usklajeval in nadzoroval Centralni urad za slovenski jezik.

Za **Deželno evidenco organizacij slovenske jezikovne manjšine** iz 5. čl. dež. z. 26/2007 je bila uvedena velika sprememba pri porazdelitvi prispevkov z opredelitvijo štirih zveznih organizacij slovenske manjšine, ki povezujejo in združujejo večino slovenskih društev (ZSKD, Slovenska Prosveta, ZSKP in ZSŠDI) in z namenom pospeševanja postopkov prevzemajo vlogo posrednikov v razmerju do svojih članov in njihovih vlog za prispevke. Gre za skupno 196 manjših ustanov v letu 2017, kar kaže na določen porast v primerjavi z letom 2012, tj. letom prve deželne konference, ko je bilo takih ustanov 161. V praksi pa se ta sistem šele uvaja.

Na podlagi opravljenih intervjujev menimo, da bi bilo smiselno razširiti okvir, ki je bil predmet dosedanje analize, seveda s poudarkom na varstvu slovenske skupnosti.

Že na prvi deželni konferenci je bila izražena namera, da se vprašanja v zvezi s šolstvom v slovenskem učnem jeziku ne poglobljajo, saj gre za kompleksno področje, ki je povezano s specifično zakonodajo. Obenem je bila izražena želja, da bi na deželni ravni opravili poglobljeno analizo o tem ključnem in nepogrešljivem področju za slovensko manjšino, za katero je predvideno posebno varstvo na podlagi z. 482/1999 (4. in 5. čl. za šole in 6. čl. za visokošolsko izobraževanje) in z. 38/2001 (11. čl. v povezavi z z. 923/1993 in 13. čl., ki predvideva ustanovitev posebnega urada v sklopu Deželnega šolskega urada ter imenovanje Deželne komisije za slovenske šole). V A. D. FJK je za šolstvo pristojna že omenjena Direkcija za delo, izobraževanje, šolstvo, enake možnosti, mladinsko politiko, raziskovanje in univerzo, zlasti Služba za šolstvo in mladinsko politiko ter Služba za visokošolsko izobraževanje in raziskovanje. Na šolskem področju je v skladu z **dež. z. 10/1980 in dež. z. 11/1977** predvidena posebna finančna podpora, pri čemer je del te namenjen šolam s slovenskim učnim jezikom, da se zagotovijo enake pravice in možnosti dostopa do vzgoje v maternem jeziku, oziroma za delovanje učiteljskih zborov kakor tudi skupščin in svetov staršev. V okviru **načrta ukrepov za razvoj izobraževalne ponudbe šolskih in enakovrednih institucij** so bili izdani tudi posebni odloki (drugi pa so še v postopku sprejemanja), ki predvidevajo objavo razpisov za financiranje šolskih dejavnosti. V okviru teh razpisov je predvidena tudi os, namenjena izvajanju pedagoških aktivnosti za poučevanje jezikov in kultur jezikovnih manjšin (v šolskem letu 2016/17 je bilo npr. od skupnih 78 financiranih 23 vlog za slovenski jezik). Pri tem je treba omeniti tudi delovanje zgoraj navedene Direkcije v zvezi z izobraževalnim svetovanjem v skladu z **dež. z. 27/2017**. Vprašanje o univerzitetni izobrazbi profesorjev slovenskega jezika pa še ni bilo urejeno, saj izvedbeni sporazum iz 25. odst. 15. čl. ministrskega odloka 249/2010 še ni bil sklenjen, kar pomeni, da morajo profesorji pridobiti habilitacijo na slovenskih univerzah.

V zvezi z drugimi programi in aktivnostmi, ki sicer ne spadajo v področje izvajanja z. 38/2001, vendar

pa se nanašajo na varstvo jezikovnih manjšin, so v okviru evropskih programov **Interreg Slovenija - Italija 2014–2020, VI prednostna os**, predvideni trije strateški projekti za skupnih 7,5 milijona evrov, v katere naj bi se vključile posamezne jezikovne manjšine, prisotne na čezmejnem območju.

Zaključek

Ob zaključku tega sicer neizčrpnega pregleda, katerega namen je opredelitev ključnih elementov za celovito izvajanje z. 38/2001 in izvedbenega deželnega zakona, bomo na kratko povzeli vsebine tega prispevka in izpostavili nekatere sklepne ugotovitve.

V prvi vrsti gre poudariti pomen **prepoznavnosti** slovenske skupnosti v okviru javne uprave in širše na območju FJK. Med institucionalne naloge A. D. FJK spada tudi spodbujanje tovrstne prepoznavnosti. Če nisi prepoznaven, ne obstajaš, kar še toliko bolj velja za današnjo informacijsko družbo, prepoznavnost pa je neposredno povezana s pravicami, ki jih določajo vsi zakoni in predpisi, obravnavani v tem prispevku. Tu ne gre le za pravilen zapis imen in priimkov v slovenskem jeziku, ampak za ustrezno prepoznavnost v okviru deželnega organigrama oziroma ustanove, ki je pristojna za izvajanje večjega dela zaščitnih predpisov, na sami spletni strani A. D. FJK, kjer se jezikovne manjšine in manjšinski jeziki sploh ne navajajo na prvih straneh deželnega portala, in ne nazadnje v zvezi z ustno in pisno rabo slovenščine na obrazcih A. D. FJK, v publikacijah in javnih oznakah na območju FJK. Na podlagi vsega povedanega lahko sklenemo, da smo v zadnjih treh mandatih doživeli postopno zmanjšanje prepoznavnosti, in to 17 let po sprejetju z. 482/1999 in 15 let po sprejetju z. 38/2001.

Jasno je, da gre za uresničevanje z. 38/2001 in dež. z. 26/2007 prilagoditi **strukturo Dežele FJK**. Zato smo v tem poročilu, predvsem če upoštevamo nenavadno usodo edinega obstoječega upravnega organa, poudarili pomen ustanovitve strukture, ki bi delovala kot usklajevalno telo, in to ne le postransko oziroma v okviru direkcije: tovrstna struktura bi prevzela središčno vlogo z namenom spremljanja in preverjanja učinkovitosti ter usklajevanja ne samo državnih prispevkov, marveč tudi vseh navedenih deželnih financiranj in vsega tega, kar lahko v prihodnosti še nastane. Vzpostavil naj bi se torej organ, ki bi promoviral vse jezikovne skupnosti na območju dežele FJK in oblikoval smernice s področja jezikovne politike za uresničevanje načel z. 482/1999 in posebej z. 38/2001 za slovensko manjšino. Sedanja služba ne more zagotoviti take strateške vizije, saj deluje samo delno v korist deželnih manjšinskih jezikov in v odnosu do slovenske skupnosti opravlja le vlogo izplačevalca državnih sredstev.

Ključni problem, ki je v nasprotju s polnim izvajanjem dež. z. 26/2007, je, kot smo že večkrat poudarili, pomanjkanje **strokovnih kadrov** v službah in uradih (zlasti kadrov z znanjem slovenskega jezika) za opravljanje administrativnih nalog, ki so jih določile različne deželne uprave, in morebitnih novih nalog. Gre predvsem za vlaganje v kadre in njihovo stabilizacijo ter za preprečevanje prekarnega dela na podlagi pogodb za določen čas.

Ob koncu pa želimo znova poudariti, da je treba spremeniti **način sklicevanja deželne konference**: že na prvi konferenci je bila ta zahteva močno izpostavljena, saj se po sedanjih predpisih deželna konferenca skliče vsakih pet let pred iztekom deželnega mandata. Kot smo že povedali, tak način sklicevanja ni strateški in niti funkcionalen, saj ne dopušča možnosti, da bi neposredno vplivali na sprejemanje predpisov in na izvajanje določil, ter novi deželni upravi in novim upraviteljem pravzaprav prepušča sprejemanje nadaljnjih odločitev.

Sklepna opomba:

Pisanje referata smo končali 30. septembra 2017 in zaradi tega ne upošteva dogodkov, ki so se morebiti zgodili po tem datumu.